

MOT NYA HÖJDER

Tatrabergen i södra Polen erbjuder snötäckta toppar året om och bäckvatten som smakar gott. På med vandringskängorna och understället för en annorlunda naturupplevelse.

Text: JOHAN AUGUSTIN Foto: BRUNO EHRS

Den är ingen finsmakarost. Lite salt och gummiaktig smak, men i övrigt inget speciellt. Oscypek är en fårost som ibland görs på komjölk, röks och formas genom uråldriga traditioner.

– Den liknar en bowlingkägla och folk kommer hit från hela landet för att köpa den, berättar bergsguiden Maciej Krupa.

Maciej pratar om Szlak oscypkowy, ”ostvägen,” som slingrar sig genom dalgångarna kring staden Zakopane. I en av träbodarna i byn Witów står redan en lång kö med turister från bland annat Krakow och Warszawa och väntar. Det är i slutet av maj och Maria Zych-Ptos´ tillverkar ost från mjölken av sina 300 får. Det blir emellertid allt färre fåraherdar i Tatrabergen – den del av Karpaterna med de högsta topparna – som ligger i södra Polen på gränsen till Slovakien, men fortfarande finns det de som håller sina får på grönbeten i, eller i anslutning till Tatra National Park.

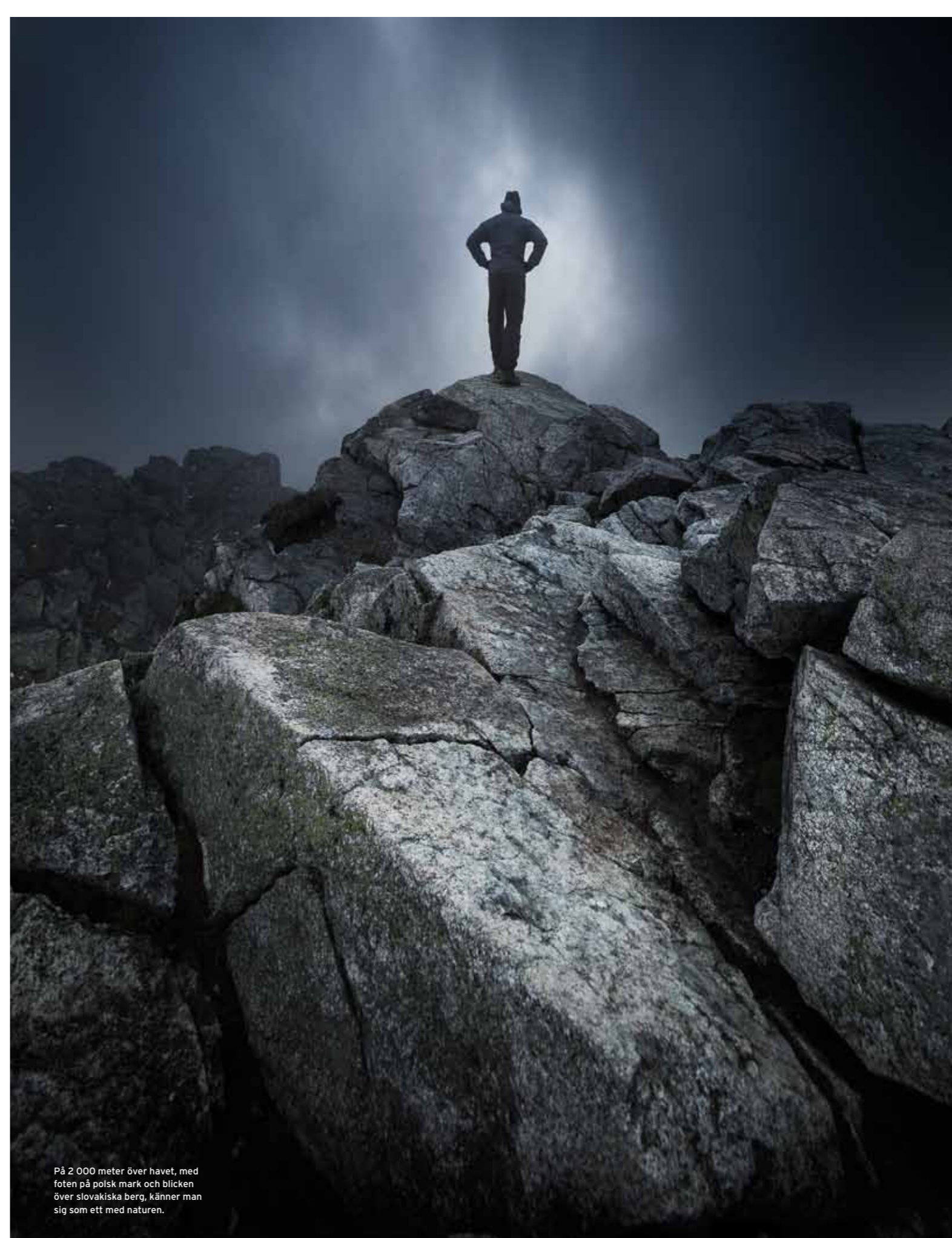
Traditionen håller Maria vid liv, precis som den gjorde för

ett par generationer tillbaka, men numera flyttar människor från den polska landsbygden till städerna eller utomlands, så räddningen för osttillverkningen verkar paradoxalt vara tillströmningen av nytt folk.

– Ja, vi ser att turismen ökar, samtidigt som mina två söner hellre vill åka till USA och jobba. Det får de väl göra, jag och min man stannar i alla fall här, detta är vår plats, säger Maria bestämt.

Varför ska man då göra som två miljoner andra besökare om året, och ta sig till bergsorten? Jo, för att de högsta bergen, Höga Tatras på 2 600 meter över havet, ligger i området. Staden Zakopane fungerar som en bas för utflykter året om, vare sig det handlar om skidåkning på vintern, eller som nu – trekking. Visst är det turistigt, det går inte att förneka, men orten har ändå behållit sin charm till en viss del, som när det gäller arkitekturen på timmerhusen – de sluttande taken är byggda i Zakopane-stil, som förhindrar snöns vikt att tynga ner på vintern.

De nästföljande dagarna kommer Maciej, som är född och

På 2 000 meter över havet, med foten på polsk mark och blicken över slovakiska berg, känner man sig som ett med naturen.

”Nationalparken täcker 800 kvadratkilometer fördelat på två länder och på toppen kan man ställa sig med ena foten på den polska sidan och den andra på den slovakiska.”

uppvuxen i Zakopane, att visa stigarna, bergssjöarna och granskogarna. Men för att vandra i Tatrabergen krävs förberedelser, precis som vid vilken trekking på 2 000 meter som helst. Zakopanes gågata är kantad av sportbutiker och så här års är utbudet inriktat på vandring, med robusta kängor, goretex-jackor och underställ. Det finns en uppsjö av outdoor-prylar till priser som ligger en bra bit under de svenska.

– Det är viktigt att man inte fryser, vädret förändras snabbt i bergen, så hellre för mycket kläder än för lite, säger Maciej, och fastställer samtidigt vikten av att ha kvalitetsskor när man vandrar.

– De ska kännas bekväma och samtidigt ha bra stöd för fötterna.

I maj har sommarsäsongen inte riktigt kickat igång, och restaurangerna och barerna i Zakopane är halvfulla i väntan på turistinvasionen, vilket passar oss utmärkt när det blir lunchdags. De flesta restaurangerna serverar typisk, polsk husmanskost som till exempel kan bestå av en mustig svampsoppa till förrätt, nyfångad forell från bergen till huvudrätt och en äppelkaka med vaniljglass som proppmätt avslutning. Portionerna påminner om en rejäl plusmeny och maten är billig – tre rätter och ett par piwa för en svensk hundring. Att lägga på lite hull är en bra idé när man ska upp i bergen och göra av med mycket energi.

Oavsett om du vill vandra, åka mountainbike eller testa paragliding så finns det ett snabbt sätt att ta sig upp till 2 000 meter över havet på – nämligen linbanan som går från nationalparkens bas intill byn Kuznice. Den sparar tre timmars vandring på tolv minuter.

Tidigt dagen därpå tar vi alltså linbanan uppför Kasprowy-berget, vars topp mäter 1 987 meter över havet. Kor betar på de gröna ängarna där blandskogen tar vid, och Maciej berättar att där parkstationen nu ligger låg tidigare ett sågverk som av-

verkade delar av skogen fram till förra sekelskiftet. Så den ena sidan av sågverket är skogen hundra år gammal och den andra sidan är det ingen som vet åldern på urskogen. Färden går över vandringsleder och skidbackar, där moss- och lavbeklädda, skyhöga granar nästan nuddar kabinen.

Nationalparken täcker 800 kvadratkilometer fördelat på två länder och på toppen kan man ställa sig med ena foten på den polska sidan och den andra på den slovakiska. Utsikten talar för sig själv under dimfria dagar. Just denna dag är det dock en envis dimma som har bestämt sig för att skymma landskapsbilden. Men vädret kan ändra sig snabbt i Tatrabergen.

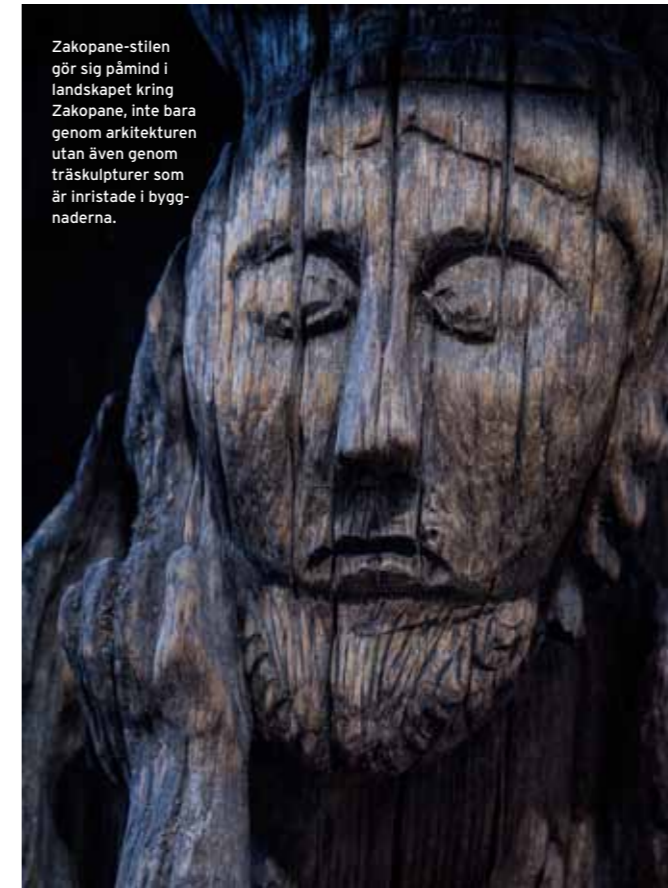
– Det varierar mellan dalgångarna – på en dag kan du få solsken, dimma, snö och hagel, säger Maciej, och som om vädrets makter lyssnade på honom, kommer det en hagelskur och sveper in över linbanestationen.

Temperaturen ligger kring nollstrecket, men understället, vindbyxorna och vindjackan med tåligt regnskydd gör alla sitt för att bevara värmen. Trots att vädret är mulet och snöblandat regn faller mer eller mindre oavbrutet hela dagen, är det vackert längs med den naturliga kalkstens-

stigen i den del av bergen som går under benämningen Västra Tatras.

Stigen kommer så småningom att gå över till lagda granitblock i den del som kallas Höga Tatras. Eftersom vi är över trädgränsen – i Tatrabergen ligger den på cirka 1 500 meter över havet, mot Sveriges 800 meter – är det enda som hänger kvar i den porösa bergsjorden på 2 000 meters höjd färgglada, krokusliknande växter, och några hundra meter längre ner, dvärgtall som breder ut sig i till synes ogenomträngliga djungler.

Långt borta syns den gröna taksilhuetten av ett av de åtta vandrarhem som ligger på den polska sidan. Det är Murowaniec Hut, ett vandrarhem, med 100 bäddar som är öppet året om.

Zakopane-stilen gör sig påmind i landskapet kring Zakopane, inte bara genom arkitekturen utan även genom träskulpturer som är inristade i byggnaderna.

Dvärgtallarna trängs intill Green Lake, den kristallklara bergsjön vars vatten släcker törsten efter en lång vandring.

Höga Tatras är vattenrikt med sina många bäckar och sjöar där forell har återinförts. Bergens skönhet speglar sig i sjöarna.

*”Vandringen i Höga Tatras är relativt enkel. Trots det
MISTER UNGEFÄR TJUGO PERSONER LIVET
bara på den polska sidan varje år.”*

RES GUIDE TILL ZAKOPANE

RESFAKTA

Ta dig hit: Flyg till Krakow. Därefter transferbussar/buss vidare till Zakopane, ca 150 km, 2 tim.
Bästa tid: Det går bra att åka till södra Polen året runt, men under sommarmånaderna – särskilt augusti – kan det bli väldigt trångt i Zakopane och på stigarna i bergen. Bästa tiden att vandra bergen är under våren och tidig höst.

BOENDE

Zakopane
Fyrstjärniga Hotel Belvedere ligger centralt och erbjuder behandlingar i sitt termalbad. belvederehotel.pl

Vandrarhem

Vandrarhem med enkel standard i bergen kostar ca 100 kr/natt och person. schroniska.pttk.pl

AKTIVITETER

Vandring
Det är relativt lätt vandring i Tatraberget, där de högsta topparna mäter 2 600 meter, och stigarna är väl skyltade. Kartor över bergen finns att köpa i Zakopane och det kan vara bra att ha med sig en kunnig guide, som inte bara visar vägen, utan även berättar om naturen. En guide kostar ca 1 000 kr om dagen för två personer. przewodnictwo.org

Andra aktiviteter

Zakopane fungerar som en bas för paragliding, forsränning, mountainbike, fallskärm och många andra sporter. Det finns många äventyrsarrangörer i centrum, se dig om på plats bara.

Den robusta fasaden smälter perfekt in i landskapet med sina inmurade granitblock. Eftersom det är åtta timmars trekking till nästa vandrarhem, bestämmer Maciej att vi övernattar här. Menyn är enkel eftersom all mat har transporterats hit på fyrhjulingar, men bara för att den är simpel är den inte dålig. Soppa och ett par huvudrätter, som alla inkluderar polsk korv. Några gäster i matsalen plockar upp egen mat från sina rygg-säckar på de stora träborden, vilket är en vanlig företeelse i bergen.

– Det är helt okej att ta med sig sin egen mat. Bara man sponsrar baren med att köpa en piwa eller två så är personalen nöjd, säger Maciej.

Det är bara en handfull gäster i Murowaniec Hut, där våningssängarna står tätt ihop i det gemensamma utrymmet. Dammiga filter ligger redan på varje bädd, som kläs i de lakan som delas ut av den unga tjejen i receptionen. Allmänna toaletter och duschar gör att det hela känns som en skolresa på högstadiet, eller en sovsal som en sparsam backpacker genomlider. Bergsluften på 1 500 meter gör emellertid sitt, och så även många timmars trekking. Det dröjer inte många minuter innan sömnen i den hårda, men bekväma våningssängen in-finner sig.

Nästa dag är det upp med tuppen, ingen sovmorgon när vandring står på schemat. Vid frukost öppnas plötsligt den massiva huvuddörren i trä och in väller ett par skolklasser med energiska ungdomar som alla pratar i mun på varandra. Maciej säger att skolor från hela landet anordnar utflykter till Tatra-bergen på vårkanten. Utanför vandrarhemmet finns fem stigar markerade i olika färger, helt enkelt för att separera dem, och inte för att visa svårighetsgraden. Vandringen i Höga Tatrarnas är relativt enkel. Trots det mister ungefär tjugo personer livet bara på den polska sidan varje år, berättar Maciej.

– De flesta dör i laviner på vintern, eller för att is har bildats

på stigarna som sedan täcks över med snö där många halkar och faller, säger han.

Några direkta säkerhetsanordningar, som räcken att hålla sig i, finns det inte. Men å andra sidan, har man rejäla skor som greppar tag i underlaget så klarar man sig långt.

– Jag vandrar här året om, det gäller bara att anpassa sig efter säsongen, säger Maciej.

Det finns gott om vatten i Tatrabergen, bäckarna är så rena att det inte är några problem att dricka direkt ur dem och det har till och med satts upp träanordningar på några håll för att underlätta att fylla på flaskan eller kupa händerna och dricka. Det smakar lika friskt och gott som det ser ut.

Det är vackert här uppe – vilda berg med en rik flora och fauna, där stengetter, murmeldjur, vargar och ett tjugotal brunbjörnar lever på olika altituder. Solen kommer fram genom molntäcket, lagom till Green Lake visar sig bakom nästa klippa. Som en smaragd lyser sjön i ljuset. Maciej berättar att forell, som tidigare bara fanns i vilt tillstånd i ett par sjöar, nu har planterats ut på många ställen. På ytan syns ringar efter fiskar, i övrigt är det totalt stilla. Ingen trafik, inga människor, inga ljud. Bara det lugn som den ståtliga

naturen skapar.

Hur länge ska man då stanna i bergen utan att ha långtråkigt? En vecka, tycker Maciej. Då hinner du gå mellan dalgångarna, bestiga de högsta topparna och bo på olika vandrarhem, kanske även på den slovakiska sidan. På väg till nästa vandrarhem går vi genom en dalgång där de flera hundra år gamla granarna är fulla av mossa, och på en ängsmark står några övergivna trähus där herdarna tidigare förvarade sina får nattetid för skydd mot vargar. Färskötseln i nationalparken är nu kontrollerad, samtidigt som skogen tar tillbaka de sluttningar som fortfarande bär spår av tamdjurens tidigare betningar. ■

Färskötsel tillhör gamla traditioner som fortfarande lever kvar. Dock är den numera kontrollerad i nationalparken.

Annans